

Kagyz puluň taryhy

Category: Kitapcy, Sözler, Taryhy makalalar

написано kitapcy | 26 январа, 2025

Kagyz puluň taryhy KAGYZ PULUŇ TARYHY

Taryhy geçmişi lidiýa siwilizasiýasyna çenli uzaýan pul durmuşymyza uly orun edinipdir. Zikgelerden başlap, kredit kartlary bilen dowam eden bu ýolagçylykda kagyz pul iň köp ulanylýan serişdä öwrülipdir we häzirem iň köp ulanylýan serişdeleriň biridir. Adamlaryň ýaşayş-durmuş formasyna, ýaşayş derejesine täsirini ýetirýän, ýok ýerinde hiç zadyň bolmaýan puly adam ogluny nämeleri etdirýär, nämeleri etdirmeýär?

Gadyrdan lidiýalalaryň oýlap tapan puly bize barlygy-ýoklugy, aýry-gaýryny, ala tutmagy öwretti. Altyn tokgalaryndan metal pullara, ahyrsoňunda kagyz pullara çenli geçmişden günümüze birnäçe medeniýetde hemme ýerde ulanylypdyr, ugrunda birgiden janlar pida bolupdyr.

Biržadan altyna, bank kartlaryndan «coin» pullara çenli hemmesiniň pul deregne ulanylýan maýa goýum serişdelerini köp ulanýan ýok. Hakykatda ulanmaýanlygymyzdan däl-de, kän ynanmaýanlygymyzdan birnäçämiz kagyz pullary söýýäris. Kagyz pul hemmämiziň özümize bolan ynamymyzy güýçlendirýär...

Ýogsa-da, kagyz pullar nireden gelip çykdy?

Ine, jogaby...

* * *

Kyssasy Uzak Gündogarda başlady!

Kagyz puluň düýp köki häzirki Hytaýyň çäklerinde galan Tang dinastiýasyna baryp direýär. Emma has ýygjam ulanmaga başlan Song dinastiýasydyr. Zikgeleri daşamak kyn bolandygy üçin söwdagärler kagyz puly söz agramynda ulanmaga başlapdyr. Song dinastiýasy söwdadaky bu öwrülişigi görüp, onuň has täsirliedigini duýandan soň kagyz pullary çykarmaga başlapdyr. Aýdylyşyndan, XII asyrda ulanylýan kagyz puluň möçberi 26 millipn zikgä barabar bolupdyr.

- **Meşhur jahankeşdäniň üsti bilen Ýewropa ýaýrady...**

Bir döwür Ýewropada Templiýer rysarlary gymmatbahaly goş-golamlary alyp, ýerine gymmaty kesgitlenen kwitansiýalary ulanypdyrlar. Kagyz pul Ýewropa XIII asyrda Marko Polonyň Yuan dinastiýasyny görenden soň baryp ýetipdir. Polonyň kagyz pul barada aýdanlary ýewropalylaryň aglabasyny geň galdyrypdyr.

- **Marko Polonyň sözleri ýewropa halkynyň ünsüni çekdi**

«Kagyz bölejikleriniň barsynyň sa:p altyndan ýa-da kümüşden ýasalan pullar ýaly hümmeti bardy. Kubilaý han aýdyşym ýaly görnüşte çykarylan şu kagyz bölejikleri bilen öz hasabyna ähli tölegleriniň edilmegini ýola goýupdyr. Bulary ähli patyşalyklarynda we welaýatlarynda, ýerlerinde we güýjüniň hem-de agalygynyň ýetýän her bir ýerinde hemmetaraplaýyn güýjüni ýöreder ýaly edipdir». (Marko Polo).

- **Italiýa bu akymda hataryň başyny çekdi**

Şeýlelikde bu usul Italiýada ýola goýuldy. Banknot sözi italýan diliniň «nota di banco» sözünden gelip çykýar.

- **Baha rewolýusiýasy arkaly kagyz pullara geçme prosesi çaltlandy**

Ýewropada bolup gezen ýokary inflýasiýa döwri kagyz pula geze esasan baha rewolýusiýasy bilen bolup geçdi. Yzyndan ýigrimilik bilen müňlügen aralygynda Angliýanyň banklary tarapyndan çykarylmağa başlandy.

- **Geçmişden biziň günlerimize zenli gelip yetdi...**

XI asyrda hytaýly söwdagärleriň zikgeleriň ýerine ulanan kagyz pullaryny ýa-da kredit kartlaryny ulanýarys. Ýaşayşymyzy aňsatlaşdyran bu oýlap tapyş üçin gezmizde ýaşan gezenlere minnetdarlyk bildirmelimi ýa-da başga bir zatlary diýmelimi, hiç bilebilmedim!

Hakan TOÝTEKIN.

11.03.2024 ý. Taryhy makalalar